

Kniha Genesis: Počátky víry a světa

Tento studijní materiál slouží jako úvod do první knihy Bible pro mládež a dospělé. Kniha Genesis je teologickým základem nejen celého Písma, ale především tvoří nezbytný úvod k celému **Pentateuchu (Pěti knihám Mojžíšovým)**.

1. Název a obsahová linie knihy

Název

- **Hebrejsky:** *Berešit* („Na počátku“) – podle prvního slova knihy.
- **Řecky/Latinsky:** *Genesis* („Vznik“, „Zrod“, „Původ“).

Obsahová linie

Kniha Genesis vypráví příběh o tom, jak Bůh stvořil svět, jak do něj vstoupilo zlo a jak Bůh začal pracovat na nápravě skrze vyvolení jedné rodiny. Sledujeme cestu od stvoření celého světa až po usídlení Izraelitů v Egyptě.

- **Souvislost s Pentateuchem:** Zatímco Genesis končí smrtí Josefa v Egyptě, kniha **Exodus** na ni přímo navazuje popisem útlaku izraelského národa, který vzešel z rodin Josefa a jeho bratrů. Genesis připravuje půdu pro budoucí vysvobození a cestu do zaslíbené země.

2. Dějiny vzniku a autorství

Tradiční pohled

Po staletí byla Genesis (spolu s dalšími čtyřmi knihami Pentateuchu – Tóry) připisována přímo **Mojžíšovi**. Tradice vidí Mojžíše jako toho, kdo – vedený božskou inspirací – sepsal dějiny praotců a přijal Zákon.

Současný pohled

Odborníci dnes hovoří o dlouhém procesu tradování. Kniha vznikala postupně:

- **Ústní tradice:** Příběhy se předávaly v rodinách a kmenech.
- **Písemné prameny:** Různé skupiny (kněží, královští písaři) v průběhu staletí tyto tradice zapisovaly (cca 10.–6. stol. př. n. l.).
- **Redakce:** Konečnou podobu kniha dostala pravděpodobně po návratu z babylonského zajetí (5. stol. př. n. l.).
- **Souvislost s Pentateuchem:** Literární vazby (prameny), které začínají v Genesis, procházejí i knihami **Exodus, Leviticus a Numeri**. Redaktoři tyto knihy propojili tak, aby tvořily jeden souvislý příběh od stvoření světa až po Mojžíšovu smrt v **Deuteronomiu**.

3. Členění a charakteristika vzhledem k celku Písma

Knihu lze jasně rozdělit na dvě hlavní části:

I. Prvotní dějiny / Pradějiny (kapitoly 1–11)

- Zaměřují se na celé lidstvo a svět (Stvoření, Pád, Potopa, Babylonská věž).
- **Souvislost s Pentateuchem:** Tato část vysvětluje, proč bylo zapotřebí, aby izraelský lid přijal Zákon a vytvořil první podobu kultu, o kterých podrobně hovoří knihy **Exodus a Leviticus**. Ukazuje univerzální lidský stav, na který Bůh odpovídá vyvolením Izraele.

II. Dějiny praotců (kapitoly 12–50)

- Zaměřují se na rodinu Abraháma, Izáka, Jákoba a Josefa.
- **Souvislost s Pentateuchem:** V této části se Bůh zavazuje sliby (požehnání, země, četné potomstvo), jejichž postupné naplňování je hlavním tématem zbývajících knih Pentateuchu (zejména **Numeri a Deuteronomia**).

4. Teologie (Co kniha říká o Bohu a člověku)

1. **Bůh Stvořitel:** Bůh tvoří svět z ničeho. Toto uspořádání se později v **Leviticu** promítá do rituální čistoty a svatosti života.
2. **Důstojnost člověka:** Člověk je stvořen jako Boží obraz. Tato důstojnost je základem pro etická přikázání, která Bůh dává na Sinaji v knize **Exodus**.
3. **Realita hříchu:** Hřích přináší rozdělení. Pentateuch jako celek je pak cestou k obnově blízkosti s Bohem skrze obětní systém v knize **Leviticus**.
4. **Boží smlouva:** První smlouvy (s Noemem, s Abrahámem) v Genesis tvoří právní a duchovní základ pro velkou Sinajskou smlouvu v **Exodu**.
5. **Zaslíbená země:** Motiv země, která je Abrahámovi pouze zaslíbena v Genesis, se stává cílem putování v **Numeri** a předmětem kázání v **Deuteronomiu**.

5. Klíčové pasáže a jejich přesah

- **Genesis 1,1–2,3 (Stvoření):** První zpráva o stvoření (hymnus na Boží moc a řád). Zároveň zde dochází k ustanovení sedmého dne odpočinku; tento motiv Šabatu je později kodifikován jako jedno z Deseti přikázání v **Exodu 20**.
- **Genesis 3 (Pád člověka):** Vysvětlení přítomnosti zla a odcizení lidí Bohu. Ukazuje na nutnost nápravy vztahu, která je v Pentateuchu řešena prostřednictvím obětí a očišťování popsany v **Leviticu**.
- **Genesis 12,1–3 (Povolání Abraháma):** Zlomový bod, kdy Bůh začíná plán záchrany skrze vyvoleného jedinice. Zaslíbení „Požehnám těm, kdo žehnají tobě“ pak provází Izrael celým putováním pouští v knize **Numeri**.
- **Genesis 15 a 17 (Smlouva s Abrahámem):** Bůh se zavazuje k věrnosti a zavádí obřizku jako viditelné znamení smlouvy. Na tento právní a rituální prvek přímo navazuje legislativa a národní identita budovaná v dalších knihách Pentateuchu.

- **Genesis 32,23–33 (Jákovův zápas):** Jákovův vnitřní i fyzický zápas o identitu a nové jméno – Izrael. Toto jméno se v **Exodu** stává označením pro celý národ, se kterým Bůh jedná.
- **Genesis 50,20 (Josefovo shrnutí):** „**Vy jste proti mně zamýšleli zlo, Bůh však to zamýšlel k dobrému.**“ Toto vyznání je klíčem k pochopení celého Božího vedení dějinami, které pokračuje skrze vyvedení z otroctví v **Exodu**.

Tip pro studující: Genesis není izolovaná kniha. Je to „vstupní hala“ do velkého chrámu Tóry (Pentateuchu). Bez porozumění počátkům v Genesis bychom plně nepochopili smysl Zákona a obětí v následujících knihách.